

ÚVOD

JAROSLAV BAUER

SYMPOSION „STRUKTURNÍ TYPY SLOVANSKÉ VĚTY A JEJICH VÝVOJ“

Brno 20.—22. X. 1966

Syntaktické symposion o typech slovanské věty bylo druhým setkáním slovanských syntaktiků v Brně. V r. 1961 uspořádali brněnští slavisté na filozofické fakultě UJEP mezinárodní konferenci o historickém a historicko-srovnávacím studiu slovanské skladby a o studiu skladby nářeční. Jejím úkolem bylo ujasnit metodologickou problematiku spojenou se zkoumáním syntaktického vývoje slov. jazyků a prohloubit mezinárodní spolupráci v této oblasti slovanské jazykovědy; zároveň se diskutovalo i o obecné problematice syntaxe. (Srov. sborník této konference *Otázky slovanské syntaxe*, Praha 1962). Konference měla živý ohlas a podařilo se realizovat aspoň jeden z podnětů obsažených v závěrečném usnesení: při Mezinárodním komitétu slavistů byla ustavena Mezinárodní komise pro studium mluvnické stavby slov. jazyků, která se ve své práci zaměřuje převážně k syntaxi.

Za pět let, která uplynula od brněnské syntaktické konference, se v jazykovědě mnoho změnilo, a nejvíce snad právě v syntaxi. Nejtýpističtější je rostoucí uplatnění nových směrů, zejm. generativní a algebraické lingvistiky, při studiu slovanských jazyků. Prohloubilo se též funkčně strukturální studium syntaktických jevů, vycházející z výsledků pražské lingvistické školy, a pokračovalo se v práci tradičními metodami. Nové směry s sebou přinášejí nové pojetí jazykové struktury, nové badatelské postupy a také nové pojmy a nové termíny.

Přestože tu zatím jde z největší části teprve o pokusy a hledání cest k exaktnějšímu poznání jazykových jevů, je jistě potřebná konfrontace názorů, vzájemné posouzení a pochopení různých přístupů k týmž jazykovým jevům. Nedostatek zřetele k výsledkům dosavadního bádání je záporným rysem v práci mnoha stoupenců nových směrů, a nedůvěra k novým postupům nebo i neznalost jejich zásad škodí zase těm, kdo pracují „tradičními“ metodami.

Za této situace v slovanské jazykovědě je jistě velice aktuální každé setkání jazykovědců, které umožňuje výměnu názorů na nejdůležitější otázky syntaxe, zamyšlení nad aktuálními tématy pro další bádání i navázání osobních kontaktů. Proto se brněnští slavisté rozhodli uspořádat syntaktické symposion zaměřené především k teoretickým otázkám. Aby se mohlo dojít k pozitivním výsledkům, omezili jeho tematiku na jeden širší problém, který má pro syntax klíčový význam: na otázku strukturálních typů věty. Ale nevzdali se přitom ani pohledu srovnávacího a historického, protože jsou přesvědčeni, že konfrontační studium je velmi důležité a prohlubuje i poznání syntaktického systému jednotlivých jazyků, že postižení vývojové dynamiky je potřebné i pro pochopení současného systému a že prozkoumání historicko-

kého vývoje syntaktické stavby slov. jazyků je stále aktuálním a závažným úkolem slavistiky.

Symposion uspořádala filosofická fakulta University J. Ev. Purkyně za podpory ministerstva školství a kultury. Podílela se na něm i Mezinárodní komise pro studium mluvnické stavby slovanských jazyků při Mezinárodním komitétu slavistů: tematika symposia se zaměřila k jednomu ze tří témat doporučených komisí ke zpracování, členové Mezinárodní komise i československé národní komise tvořili jádro účastníků symposia; na symposion pak přímo navázalo rozšířené zasedání Mezinárodní komise ve Smolenicích 24.—26. X. a projednalo náměty vzešlé z brněnského jednání.

Pořadatelé pomýšleli na malé, uzavřené symposion, kterého by se kromě členů mezinárodní a československé komise pro studium mluvnické stavby slovanských jazyků zúčastnil jen menší počet syntaktiků. Proto byly pozvánky rozeslány jen v omezené míře — účastníkům syntaktické konference z r. 1961, členům komise a jejím spolupracovníkům a několika dalším syntaktikům, s nimiž mají brněnští slavisté bezprostřední kontakt. Ale ukázalo se, že zvolená tematika je skutečně aktuální a že se potřeba jejího prodiskutování mezi slavisty živě pocituje: zpráva o symposiu se rozšířila a přípravnému výboru docházely četné žádosti o pozvánky a umožnění účasti. Jen ze zahraničí se přihlásilo více zájemců, než bylo původně plánováno všech účastníků. Pořadatelé se rozhodli vyhovět tomuto zájmu a neomezovat účast, třebaže si byli vědomi toho, že velký kolektiv je méně vhodným fórem pro diskusi. Na druhé straně však širší účast přináší více podnětů a různých názorů a zabezpečuje větší ohlas jednání.

Mnoho přihlášených účastníků se muselo v poslední chvíli omluvit; nemohli přijet ani všichni ti, kdo poslali předem své příspěvky (T. P. Lomtev, A. V. Bondarko a V. I. Sobinnikova z SSSR, I. Lekov z Bulharska, Y. Millet z Francie, H. Misz z Polska, A. V. Isačenko a J. Sedláček z ČSSR). Mnoha zájemcům, zvl. zahraničním, nevyhovovala doba pořádání, protože už začal akademický rok a nemohli se uvolnit. Přesto se symposia zúčastnilo skoro 100 jazykovědců z ČSSR a 38 ze zahraničí (N. J. Švedova, K. I. Chodova, A. J. Mìchnevič a L. I. Rojzenzon z SSSR, Z. Klemensiewicz, A. Mirowicz, S. Urbańczyk, Z. Topolińska, N. Perczyńska, K. Polański a Cz. Bartula z Polska, L. Andrejčín, K. Popov, E. Georgieva, A. Minčeva a I. Bujukliev z Bulharska, M. Ivič, J. Vuković, B. Pogorelec, J. Toporišič a F. Varlova z Jugoslávie, R. Růžička, H. Schuster-Sewc, F. Michalk, E. Mai, R. Till, I. Waurick, E. Wiese, I. Zimmermann, R. Conrad, K. Müller a W. Witt z NDR, I. Mahnken, H. Reiter, K. Held a K. Schmalz z NSR, J. Veyrenc z Francie a M. Avram z Rumunska).

Symposion bylo připraveno jako forum čistě diskusní, bez čtení referátů a předem připravených příspěvků. Proto si pořadatelé vyžádali referáty a příspěvky předem, rozmnožili je a rozeslali přihlášeným. Sešlo se 37 příspěvků; dalších 8 bylo rozmnoženo dodatečně a rozdáno při zahájení symposia. Většina příspěvků se držela tematiky symposia, ale některé se dotýkaly základní problematiky jen zčásti nebo přinášely ukázky řešení dílčích otázek. I ty byly zařazeny. Odmítnuty byly jen příspěvky, které neměly k problematice typů jednoduché věty přímý vztah. Rozmnožené referáty a sdělení přinesly mnoho stanovisek; jejich prostudování umožňuje konfrontaci různých názorů na řešení obecnějších i dílčích otázek typů slovanské věty, jejich konstitutivních a fakultativních složek, jejich porovnávacího i historického studia.

V tomto směru bylo jistě velice vítané, že se sešlo příspěvků tak mnoho. Na druhé straně hrozilo nebezpečí, že by se diskuse k referátům rozběhla do šíře nebo soustředila na jednotlivosti a že by se na důležité otázky nedostalo, zejm. na ty, kterým referáty nevěnovaly dosti pozornosti. Proto pořadatelé navrhli, aby se nediskutovalo o jednotlivých referátech, ale o problémech, a k jednotlivým tematickým okruhům připravili návrhy diskusních otázek. Účastníci symposia tento postup schválili. Předem rozmnožené referáty se přitom považovaly za diskusní příspěvky k navržené tematice. V úvodu k jednotlivým tematickým okruhům doplnili referenti diskusní otázky stručným komentářem a odkazy na rozmnožené příspěvky, které se k jednotlivým otázkám vztahovaly. Autoři příspěvků měli pak možnost vysvětlit, doplnit nebo zpřesnit své stanovisko. Diskuse takto organizovaná kladla na účastníky symposia velké požadavky, ale brzy se živě rozproudila, takže vyhrazený čas přes omezení řečnické lhůty ani nestačil.

Vlastní zasedání symposia se konalo v aule filosofické fakulty university J. E. Purkyně ve dnech 20.—22. X. 1966. Po uvítání děkanem filosofické fakulty prof. dr. Dušanem Jeřábkem zahájil jednání předseda přípravného výboru prof. dr. Jaroslav Bauer a předseda Mezinárodního komitétu slavistů i Mezinárodní komise pro studium mluvnické stavby slovanských jazyků akademik Bohuslav Havránek. V předsednictvu symposia se střídali zahraniční i českoslovenští slavisté. Referentem k prvnímu okruhu otázek, týkajících se obecné problematiky strukturních typů slovanské věty a jejich složek, byl doc. dr. Miroslav Grepl. Diskuse vyplnila celé čtvrtetní zasedání. Druhý okruh otázek, o větných typech v jednotlivých slov. jazycích a jejich typologickosrovnávacím studiu, uvedl doc. dr. Roman Mrázek; diskutovalo se k nim v pátek dopoledne. Odpolední zasedání bylo věnováno diskusi o vývoji větných typů v slovanských jazycích a o jeho historickosrovnávacím studiu; úvod k ní měl prof. dr. Jaroslav Bauer. V sobotu byla diskuse dokončena a referenti k jednotlivým okruhům přednesli závěrečná slova, ve kterých shrnuli její výsledky.

Pořadatelé symposia si přáli, aby z jednání vzešly i konkrétní podněty k další práci v slovanské syntaxi. Připravili proto návrh aktuálních témat, která by měla být podle jejich názoru přednostně zpracována. Komentář k tomu přednesl doc. dr. Radoslav Večerka. V diskusi byl návrh doplněn, zpřesněn a schválen. Účastníci symposia schválili i návrh opatření, která by mohla prohloubit mezinárodní spolupráci při studiu slovanské syntaxe, předložený prof. dr. Jaroslavem Bauerem. Oba návrhy tvoří usnesení symposia a byly předloženy k projednání Mezinárodní komisi pro studium mluvnické stavby slovanských jazyků; ta je na svém zasedání ve Smolenicích ve dnech 24.—26. X. 1966 projednala a s drobnými úpravami schválila.

Jednání symposia uzavřeli prof. dr. Jaroslav Bauer a akademik Boh. Havránek; za zahraniční účastníky promluvil člen Polské akademie nauk prof. dr. Zenon Klemensiewicz.

Účastníci symposia měli možnost zhlédnout představení v brněnských divadlech a v sobotu odpoledne se konala prohlídka města. V neděli 23. X. byla společná exkurse na jižní Moravu s návštěvou Mikulova, Valtic, Lednice, Břeclavi a vykopávek z doby velkomoravské v Mikulčicích. Účastníci rozšířeného zasedání Mezinárodní komise odtud odjeli do Smolenic, kde pak jednání pokračovalo.

Uspořádání sborníku

Tento sborník shrnuje předem zasláné referáty i celé jednání symposia, zařazeno bylo i několik drobných příspěvků k diskusi, které nemohly být předneseny a byly odevzdány písemně.

Je rozdělen do tří oddílů podle základních tematických okruhů. V každém oddíle jsou nejprve otištěny referáty a příspěvky, které byly zaslány předem a rozmnoženy jako podklad k diskusi. Autoři je proti původnímu znění většinou upravili a doplnili a někteří připojili i cizojazyčné resumé.¹ Následuje úvodní referát k diskusi a pak shrnutí diskusních příspěvků podle magnetofonového záznamu, připravené referenty k jednotlivým okruhům. V plném znění jsou uveřejněny ty diskusní příspěvky, které autoři dodatečně dodali v písemné podobě (u příspěvků na symposiu nepřednesených je vždy redakční poznámka). Každý oddíl uzavírá závěrečné slovo k diskusi.

Rozdělení referátů a příspěvků do jednotlivých oddílů je jen přibližné — mnohé z nich se vztahují k dvěma nebo i ke všem třem tematickým okruhům. Už samo rozdělení základních diskusních okruhů je do jisté míry umělé, třebaže je nezbytné: bez ujasnění teoretické problematiky větných typů nelze dobře mluvit o jejich podobě v jednotlivých slovanských jazycích, o jejich vývoji a o jejich porovnávacím nebo historickosrovnávacím studiu, a naopak, znalost situace v jednotlivých jazycích, postižení vývojové dynamiky a srovnání stavu vývoje v různých jazycích může pro pochopení podstaty větných typů někdy říci více než čistě teoretické úvahy. Proto tvoří celý sborník jediný celek; referenti se ve svých úvodních slovech také nejednou dovolávali příspěvků z jiných okruhů a diskusní vystoupení se v mnoha případech týkala přímo nebo nepřímo otázek teoretických, porovnávacích i historickosrovnávacích.

Poslední oddíl sborníku přináší komentář a shrnutí diskuse k návrhu aktuálních témat pro další práci. V usnesení je návrh témat otištěn už v té podobě, jakou dostal po diskusi na symposiu a v Mezinárodní komisi, a připojen je návrh organizačních opatření k prohloubení mezinárodní spolupráce při studiu slovanské syntaxe.

---

¹ Otiskujeme tato resumé, přestože nebyla dodána ke všem příspěvkům; soudíme, že i tak pomohou ke zpřístupnění obsahu sborníku. (Pozn. red.)